

Sygn. akt I CSK 951/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa J. A.
przeciwko [...] Biuro [...] spółce komandytowej w W.
z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanej P. [...] spółki akcyjnej
w W.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 stycznia 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 3 września 2020 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 3. oddala wniosek interwenienta ubocznego po stronie pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda J. A. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 września 2020 r., I ACa [...], Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje

potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie powoda w sprawie zachodzi potrzeba wyjaśnienia: a) czy zasadne było zaniechanie zbadania zasadności dochodzonych przez powoda roszczeń z jednoczesnym uznaniem, że podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia jest zasadny wyłącznie z uwagi na zgłoszenie go w terminie, który wedle oceny Sądu był prawidłowy; b) czy w kontekście podnoszenia przez powoda twierdzenia, że dochodzone przez niego świadczenie ma charakter świadczenia nienależnego w myśl przepisu kodeksu cywilnego, nie powinno uzasadniać rozważenie przez Sąd zastosowania art. 455 k.c.; c) czy w kontekście brzmienia art. 455 k.c. nakazującego zwrot świadczenia nienależnego niezwłocznie po wezwaniu do jego spełnienia przez wierzyciela przy jednoczesnym niezwyfikowaniu przez Sąd *meriti* jego charakteru - jest prawnie uzasadnione zastosowanie przez Sąd *meriti* reguł zawartych w art. 118 k.c. odnoszącego się do okresów przedawnienia, podczas gdy w orzecznictwie panuje zgodny pogląd, że zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia w przypadku tych zobowiązań określa art. 455 k.c.; d) czy w kontekście art. 455 k.c. zasadne jest przyjęcie, iż regułą jest, iż terminy w zakresie przedawnienia roszczeń są niezależne od świadomości wierzyciela co do przysługującego mu roszczenia i o terminie ich upływu decyduje obiektywnie ustalony najwcześniejszy możliwy termin wezwania dłużnika, w sytuacji gdy w doktrynie i judykaturze istnieje pogląd, według którego niemożliwe jest przyjęcie stanowiska utożsamiającego terminy wymagalności i terminy spełnienia świadczenia; e) czy prawnie uzasadnione jest uznanie, jako skutecznego, zarzutu strony pozwanej przedawnienia roszczenia, w sytuacji niedokonania przez Sąd weryfikacji rodzaju dochodzonego pozwem przez powoda roszczenia, w sytuacji gdy doktryna i judykatura zgodnie stoją na stanowisku, że wymagalność roszczenia powinna być postrzegana jako możliwość skutecznego wytoczenia przez wierzyciela powództwa o zapłatę, jeżeli dłużnik nie dopełnił świadczenia.

Oczywiście nie w każdym wypadku data wymagalności roszczenia pokrywa się z terminem jego spełnienia. Wymagalność roszczenia oznacza możliwość

żądania zaspokojenia roszczenia, co ma znaczenie także dla rozpoczęcia biegu przedawnienia (art. 120 § 1 zd. 1 k.c.). Natomiast z nadejściem terminu spełnienia świadczenia wierzyciel, jeśli dłużnik nie wykonuje swojego obowiązku, a tym samym opóźnia się w jego realizacji, jest uprawniony do naliczania odsetek. Jeśli termin spełnienia świadczenia został określony przez strony, wówczas wymagalności roszczenia i termin spełnienia świadczenia pokrywają się. Taka tożsamość pomiędzy datą wymagalności roszczenia a datą, w której ma być spełnione nie zawsze zachodzi w odniesieniu do zobowiązań bezterminowych (np. z tytułu czynów niedozwolonych, czy bezpodstawnego wzbogacenia).

Cechą charakterystyczną roszczeń wynikających z czynów niedozwolonych jest to, że co do zasady ich wymagalność zbiega się z datą powstania szkody, chyba że data powstania szkody nie jest zbieżna z datą powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i osobie sprawcy (art. 442¹ § 1 k.c.). Jednak wymagalność roszczenia deliktowego nie jest równoznaczna z opóźnieniem dłużnika, gdyż stan opóźnienia powstaje dopiero wtedy, gdy dłużnik nie spełni świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Jedynym wyjątkiem jest sytuacja, gdy nastąpi zagarnięcie pieniędzy, gdyż sprawca, który je zagarnął, wie, że należą się one komu innemu, a zatem jest w opóźnieniu i zarazem w zwłoce już od dnia popełnienia przestępstwa. Wówczas wierzyciel może żądać od dłużnika zapłaty odsetek od kwoty zagarniętej od daty wyrządzenia szkody. Tym samym jest to przypadek, kiedy termin spełnienia świadczenia wynika z właściwości zobowiązania w rozumieniu art. 455 k.c. (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., III PZP 18/70, OSNCP 1971, nr 1, poz. 5; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1998 r., III CKN 330/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 209).

Zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 120 § 1 zd. 1 k.c. bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od dnia wymagalności roszczenia. Wyjątek przewidziany w art. 120 § 1 zd. 2 k.c. jest uzasadniony tym, iż w jego braku wierzyciel mógłby swobodnie decydować o początku biegu przedawnienia poprzez niedokonywanie wymaganej czynności, co przekreślałoby cel instytucji przedawnienia. Czynność, o której stanowi ten przepis może polegać na wezwaniu dłużnika do spełnienia świadczenia, jak tego wymaga art. 455 k.c. (zob. wyrok

Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1995 r., II CRN 156/95, PUG 1996, nr 3, s. 22).

Zobowiązaniem bezterminowym w rozumieniu art. 455 k.c., którego wymagalność jest uzależniona od wezwania dłużnika do zapłaty, jest zobowiązanie do zwrotu świadczenia nienależnego, przy czym przez wzgląd na wymóg art. 120 § 1 zd. 2 k.c., jeśli uprawniony nie wzywa dłużnika do zapłaty, to bieg terminu rozpoczyna się z chwilą, w której dłużnik mógł bez nieuzasadnionej zwłoki spełnić świadczenie, gdyby uprawniony w możliwie najwcześniejszym terminie wezwał go do spełnienia świadczenia.

Określenie najwcześniejszego terminu, w którym uprawniony podjąłby czynność, o której mowa w art. 120 § 1 zd. 2 k.c. zależy od okoliczności faktycznych danej sprawy i charakteru roszczenia. W wyroku z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 769/00 (OSNC 2011, nr 11, poz. 166), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że roszczenie z tytułu nienależnego świadczenia już w chwili spełnienia, staje się wymagalne od tej chwili. Dla ustalenia najwcześniejszego terminu do dokonania czynności determinującej wymagalność roszczenia nie ma znaczenia świadomość uprawnionego co do przysługiwania mu roszczenia. W tej materii rozstrzyga więc wyłącznie obiektywnie ustalony, najwcześniejszy możliwy termin wezwania dłużnika przez wierzyciela do wykonania zobowiązania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 117).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia

2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący wywodzi z: a) uznania przez Sąd, że pozwany skutecznie podniósł zarzut przedawnienia, podczas gdy Sąd nie ustalił charakteru wierzytelności - zwłaszcza czy jest to wierzytelność z tytułu nienależnego świadczenia, której wymagalność determinowana jest w myśl art. 455 k.c., co łączy się z koniecznością skierowania wezwania dłużnika do zapłaty przez wierzyciela, co w niniejszej sprawie spowodowało zastosowanie przez Sąd ogólnych reguł przedawnienia zawartych w art. 118 k.c., bez uwzględnienia przesłanek postawienia wierzytelności w stan wymagalności zawartych w przepisie art. 455 k.c.; b) przyjęcia przez Sąd *meriti*, że doszło do przedawnienia roszczenia w myśl art. 118 k.c. na skutek błędnej interpretacji art. 120 § 1 k.c. (w odniesieniu do art. 455 k.c.) i nieuwzględnienie odesłania zawartego w zdaniu drugim tej jednostki redakcyjnej.

Zgodzić się trzeba ze skarżącym, że aby mówić o przedawnieniu roszczenia, najpierw należy ustalić jego istnienie, charakter i wymagalność. Jednak niedociągnięcia prawne w tej materii Sądu drugiej instancji nie miały wpływu na ostateczną prawidłowość zaskarżonego wyroku, ponieważ bieg trzyletniego terminu przedawnienia rozpoczął się w maju 2012 r. W orzecznictwie zostało też wyjaśnione, że roszczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, podlegające 3 letniemu przedawnieniu (art. 118 k.c.), mogą mieć źródło nie tylko w przepisach regulujących stosunki kontraktowe, ale także pozaumowne (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 117i z dnia 14 listopada 2019 r., IV CSK 453/19, nie publ.). Od przedsiębiorcy, jako profesjonalisty, można i należy wymagać sprawnego oraz szybkiego dochodzenia roszczeń wobec kontrahenta (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CZP 63/01, OSNC 2002, nr 9, poz. 106), wynikających z czynności prawnych, jak

i innych zdarzeń prawnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 229/06, nie publ.).

Powód dochodził od pozwanego Biura [...] sp. kom. w W. kwoty 141 664 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 maja 2012 r., tytułem zwrotu wyegzekwowanej od powoda w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przeciwko niemu przez Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w L. na rzecz wierzyciela [...] „M.” w M. i nienależnie przekazanej pozwanemu jako pełnomocnikowi wierzyciela przez komornika pomimo braku umocowania do jej pobrania.

Z ustaleń faktycznych wynika że egzekucja była prowadzona przeciwko powodowi od 1999 r. na podstawie orzeczenia arbitrażowego z dnia 7 sierpnia 1996 r. (zasądzającego od powoda działającego pod firmą „S.” w P. - na rzecz [...] „M.” w M. kwotę 415 000 USD), co do którego Sąd Okręgowy w L. postanowieniem z dnia 14 września 1998 r. stwierdził wykonalność. Postępowanie egzekucyjne zakończyło się wyegzekwowaniem kwoty 144 659,74 zł, w tym 141 663,74 zł należności głównej, która w dniu 7 maja 2012 r. została przekazana przez Komornika na rachunek bankowy pozwanej spółki, w ramach której działał pełnomocnik wierzyciela radca prawny R. K.. W dniu 9 maja 2012 r. Komornik umorzył dalsze postępowanie egzekucyjne. W toku postępowania egzekucyjnego wierzyciel był zastępowany przez radcę prawnego R. K., który legitymował się pełnomocnictwem z dnia 29 czerwca 1998 r., w którym został upoważniony do reprezentacji przed sądami oraz organami administracji w sprawie z wniosku wierzyciela przeciwko firmie budowlanej „S.” w P. o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu polubownego. W dniu 29 listopada 2016 r. powód skierował w stosunku do pozwanego wezwanie o zwrot kwoty 141 663,74 zł.

W kontekście przedstawionych na gruncie art. 120 § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c. judykatów Sądu Najwyższego (przywołanych przy omawianiu pierwszej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania) najwcześniejszym terminem do dokonania czynności (wezwania dłużnika do zapłaty), skutkującego wymagalnością roszczenia kwalifikowanego jako zwrot nienależnego świadczenia, względnie roszczenia odszkodowawczego deliktowego (jak przyjął Sąd drugiej instancji) i rozpoczynającego bieg przedawnienia, jest maj 2012 r. Nie ulega też

wątpliwości, że zważywszy na charakter stron jako podmiotów gospodarczych oraz charakter roszczenia jako związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej trzyletni termin przedawnienia (art. 118 k.c.) jest adekwatny.

Dlatego niezależnie od przedstawionej motywacji prawnej przez Sąd drugiej instancji zaskarżone orzeczenie nie jawi się jako oczywiście nieprawidłowe w znaczeniu przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265).

Artykuł 107 zd. 3 k.p.c. stwarza sądowi możliwość przyznania interwenientowi zwrotu poniesionych przez niego kosztów procesu, lecz nie stanowi obowiązku w tym przedmiocie w każdym przypadku uzyskania pozytywnego wyniku procesu przez stronę, do której przystąpił, a w konsekwencji przyznanie ich w konkretnej sprawie zależy od oceny, czy podjęte przez niego czynności realnie zmierzały do obrony jego interesów (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia z dnia 23 lutego 2012 r., V CZ 141/11, nie publ., z dnia 28 października 2008 r., I PK 244/07, nie publ.). Analiza treści odpowiedzi interwenienta ubocznego na skargę kasacyjną (k. 376-377) wskazuje, iż nie zawierała ona nowych i zarazem istotnych elementów w stosunku do prezentowanych przez stronę pozwaną w odpowiedzi na skargę kasacyjną (k. 381- 384).